

A tánc tanulás motivációs rendszerének vázlata

© MIKONYA György

Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító-és Óvóképző Kar, Budapest
mikonya.gyorgy@tok.elte.hu

Tánc és a mindennapi élet

A tánc és a ritmus mindennapi életben betöltött szerepével ritkán foglalkozunk, pedig a tánc rendkívül fontos viselkedés-szinkronizáló tényező, s mint ilyen kiemelt szerepe van egy társadalom életérzésének meghatározásában. A viselkedés szabályozása komplex módon történik. A tánc esztétikailag is értékelhető utat nyit a tudatelőttes és a tudattalan felé, oldja a lelki feszültséget, ellazít és energiát ad. Fiziológiai hatását tekintve oldja az izmok görcsösségét, javítja a vérkeringést és a légzést, növeli az állóképességet. A tánc során javul az improvizációs képesség, fejlődhet a fantázia és a kreativitás.

A tánc a kezdetektől fogva jelen van az emberiség történetében, de mintha hullámszerűen nyilvánulna meg. Egy-egy időszakban kiemelt fontosságú és kultuszokba ágyazottan közösségformáló tényezőként jelenik meg, máskor pedig visszaszorul és csak a magánélet szférájában figyelhető meg.

Napjainkban egy újfajta – médiák által vezényelt tánc hullám – kezdetét éljük meg. Ennek számos oka van: (1) az írásbeli információk mennyisége annyira megnőtt, hogy még szűk szakmai szinten is nehéz lépést tartani velük (2) tartalmát tekintve az írásos információban össze van keverve a lényeges és a lényegtelen, a hamis és az igaz tartalom, (3) ennek a szétválasztása sok időt és fáradságos munkát igényel. Következésképpen az írásos információszerzés jelentősége -- a felgyorsult időben -- csökken, illetve át fog alakulni. Erre utal például a számítógépes keresőrendszerek középpontba kerülése és finomodása. Erőteljesen hódítanak más, gyorsabb, komplexebb kommunikációs rendszerek – ilyen például a képi információ a maga különböző technikáival. Ebbe a rendszerbe illeszkedik a vizuális és mozgásos, valamint ritmikus (zenei) hatásokat egyesítő tánc is.

A tánc mindenki számára jelent valamit, de ennek a tartalma - amelynek nem is kell feltétlenül tudatosulnia - egészen más. Az írásos kommunikációval szemben – amelynek szintén van (mikro)mozgásos eleme – a tánc további jelentősége az aktuális érzelmi állapot kifejezhetőségében és társas megélésében rejlik. Mindez virtuálisabbá váló világunkban egyre fontosabbá váló tényező.

Tánc tanulás és motiváció

A továbbiakban a tánc tanulás motivációjával foglalkozom, de a címben megjelölt rendszer helyett, inkább csak további kutatásra ösztönző előzetes hipotézisek megfogalmazására vállalkozom. A kutatás kezdetén kérdőíves módszerrel próbálkoztam, de ez részben technikai és szervezési hiányosságok miatt nem hozott értékelhető eredményeket. Viszont kiinduló pontját jelentette a további kutatásmetodikai gondolkodásnak. Ennek hatására kvalitatív irányba indultam el, esszé-módszerrel és az ezt kiegészítő strukturált interjúkkal vizsgáltam 40 táncos pályafutásának alakulását. A vizsgált személyek körébe lényegében csak

divattáncsal foglalkozók kerültek, így számos más táncművészeti műfaj kimaradt ebből a kutatásból. Joggal feltételezhető, hogy néptáncosok, modern táncosok, színpadi táncosok bevonása új szempontokat és eredményeket hozhat a kutatásba. Ezért a vizsgálat nem reprezentatív, eredményei alapján inkább előkutatásnak minősülhet. Az adatok kiértékelése során a következő kérdésekre kerestem válaszokat:

- ❖ Hogyan került kapcsolatba a táncsal?
- ❖ A szülők vagy a barátok ösztönzése volt-e a meghatározó?
- ❖ Milyenek voltak a kezdő élményei?
- ❖ Milyen szerepe van a pályafutásában az első tánctanárnak?
- ❖ Mi segítette át a nehézségeken?
- ❖ Hányszor és mikor akarta abbahagyni a táncot?
- ❖ Ha abbahagyta, hogyan és miért kezdte újra?
- ❖ Mit jelent most az életében a tánc?

Már a kutatás jelenlegi kezdeti szakaszában is jól láthatók a tánctanulás és tanítás kritikus pontjai, így például a kezdéskor, az első kudarcok átélésekor, a túl korai siker torzító hatásaiban, vagy a szereplés vonzerejében.

A kutatás eddigi eredményei leginkább abban mutatkoznak meg, hogy a továbbiakban differenciált kérdéseket tudjunk feltenni, amelyek lehetővé teszik egy célszerű kutatási metodika kidolgozását. Azt mindenesetre már most tényként rögzíthető, hogy a téma feldolgozása interdiszciplináris megközelítést és olyan team-munkát igényel, amelyben táncművészek, kezdő és tapasztalt tánctanárok, főiskolai hallgatók, pedagógiai, pszichológiai és szociológiai kutatásban jártas szakemberek együttesen vesznek részt.

Az eddigi eredmények bemutatását a következő felosztásban tervezem: (1) elsőként egy táncos pályakezdés motivációs rendszerének longitudinális bemutatását és elemzését végzem el, (2) ezután a táncos pályafutás kritikus csomópontjaival kapcsolatos megállapítások, tapasztalati tények feltérképezésével, elrendezésével foglalkozom és (3) zárásként következtetéseket fogalmazok meg a motivációs rendszer részleteire vonatkozóan.

Egy táncos pályakezdés motivációs rendszerének longitudinális bemutatása és elemzés

Egy most 25 éves modern tánc szakos tanárnő a következőképpen került kapcsolatba a táncsal:

„1981 őszének első napján láttam meg a napvilágot Budapesten. ... Közel 1 éves koromig ugyanúgy cseperedtem, mint bármelyik kisbaba. Akkor tettem meg az első tánclépéseimet. Ugyan járni még nemigen tudtam, de állni már igen. A keresztapám egy nagyon vígkedélyű dalolós zalai ember volt. A fűtyülésből tudtuk mindig, hogy merre jár és ez engem annyira elbűvölt, hogy ameddig ő dalolt én mindig táncoltam. Édesanyám elmondása szerint 2 órán keresztül is táncoltam neki. Egyszer aztán édesanyámék elmentek valahová és kettesben hagytak minket a keresztapámmal, akkor még állva táncoltam, mire hosszabb idő múltán hazaérkeztek még mindig táncoltam, de már ülésben és fekvésben vonszoltam magam. De sem én, sem Ő abba nem hagytuk a mulatást. Ez volt az első nagy alkalom, amikor kifulladásig táncoltam.”

Az interjúrészlet elemzése és értelmezése:

- A táncos életút szempontjából meghatározóak az első élmények, a kezdés. Ez néha olyan mélyen rögzül a személyiségben, hogy később is olyan energetizáló / motivációs hatása lesz, ami átsegít a későbbi óhatatlanul bekövetkező nehézségeken.
- Az első tánclépések utólagos tudatosulása, a reflektív gondolkodás fontos a tudatos tánctanárrá válás szempontjából.
- Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a véletlen szerepét – jelen esetben egy fűtőlős keresztapa személyében és alkalomra arra vonatkozóan, hogy tartósan, zavartalanul együtt legyenek.
- Nem tudjuk pontosan mit jelent a határok átlépése, amikor kifulladásig táncoltak. Mindenesetre maradandó élmény volt.
- Nyelvi is érdekes ennek a helyzetnek a megélése, hiszen az akkori kislány mindezt 'mulatásként' éli meg és így is emlékszik rá vissza.
- Az a téma szempontjából csak járulékos mozzanat, hogy a keresztapa személy iránti tisztelet mostanáig megmaradt (nagy Ő-vel írja a kérdésre adott írásos kiegészítésben).

Az egyéni motivációs rendszer korai szakaszában még a következő – most nem részletezett – tényezők fontosak:

- A kislány csonka családban nevelkedik – az édesapjával nincs kapcsolata.
- Saját eredeti szóhasználata szerint 'több kultúra gyermeke' (nagyszülei között van horvát és lengyel, ukrán és magyar) – így személyében igazi multikulturális hatások potenciális megvalósítója lehet.
- Az édesanyja próbál kitörni élethelyzetéből, de csak részben sikerül neki. Megmaradt energiáját kislánya sorsának segítésére fordítja. Az anyai vágyálmok (gyermekorvos vagy zongorista szeretett volna lenni), mint befolyásoló tényezők jelennek meg a kislány életében és 4 év zongora tanulás a következménye.

A családi hatások mellett számba kell vennünk az intézményes befolyásoló tényezőket is, mégpedig lehetőség szerint szintekre elkülönítve.

1. *Az óvodai hatások a következők:* Észreveszik a tehetségét és a fogékonyságát az idegen nyelvek, a színjáték, az ének és a versmondás iránt. Bátorítják, fejlesztik ebben az irányban. Itt rendkívül fontos az, hogy észreveszik és sokoldalúan fejlesztik.

2. *Az általános iskola:* A folytatás töretlen szavalóversenyek, színdarab, ünnepség, sportversenyek résztvevője. Szakkörre jár és a diákönkormányzatban is aktív. Erőtjeljes, intenzív tanórán kívüli hatások érik, fiatal kora ellenére táncokat tanít be társainak, táncszakkörben már koreográfiát készít. Az iskolai ballagást, mint traumát éli meg!

3. *A középiskolát ennek megfelelően:* botrányos kezdet jellemzi, bár jeles tanuló és folytatja a tánctanítást és a szavalást is, de mégis az iskolán kívül szeret lenni. A sok hiányzás miatt évismétlésre kényszerül és esti iskolában fejezi be tanulmányait. Itt egy törés mutatkozik táncos pályafutásban is és 2-3 évig nincs tánc az életében. A középiskola tehát láthatóan nem tudott mit kezdeni sokoldalú és tehetséges, de önállóságra szoktatott diákjával és ez mindkét fél számára kudarccal jár.

A 17 éves lány úgy lép ki ebből a helyzetből, hogy vártalanul elindítja saját 'tánciskoláját' divattáncból, olyan sikeresen, hogy hamarosan világbajnok is kikerült az iskolából!

A folytatás a Táncművészeti Főiskola koreográfus szak divattánc csoportja lesz, amelyik 3. félévnél valamilyen okból megszűnt és a másfél év múlva induló a divattánc pedagógus szak jelenti a folytatást. Az egyéni pályaképet egyfajta kommentálást sem igénylő hitvallás zárja:

„Az én pályám egy kicsit szomorkás történet. A tanítványaim képei vidámabbak
...Amikor eljön az a pont, hogy befejezem, ezt már nem bírom tovább, belenézek a
gyerekek szemébe és gyönyörrel tölt el az, amit látok.”

A táncos pályafutás kritikus csomópontjaival kapcsolatos megállapítások

A kérdőívek és az interjúk tartalmi elemeinek feldolgozása és szisztematikus elrendezése alapján a táncos karrier következő csomópontjai különíthetők el: a) a kezdés, b) az iskolai élmények, c) a tánciskola, stúdió, egyesület hatásai, d) a külföldi utazások, turnék hatása, e) a példaképek szerepe, f) a konfliktusok – törések megoldása, g) a versenyek szerepe, h) a tanítás élménye, j) a szinkronban végzett tevékenység, k) vélemények a táncról, l) vágyak-eredmények, m) konklúziók. A továbbiakban kivonatossan ismertetem az egyes fázisokkal kapcsolatos megállapításokat.

A kezdés

Ritkán már az *anyaméhben* figyelnek a tehetségre: „4 és fél hónapos voltam, anyukámnak nem voltak nyugodt órái, majd kirúgtam az oldalát.” Vagy: „Sportos családba születtem.”

Vannak *táncos előzmények a családban*: artista az egyik nagymama a másik ünnepezt bálkirálynő: „A kevéssé motivált kezdés: szüleim megláttak egy hirdetést – beirattak balett tanfolyamra.”

Korán felfedezik a mozgásra való hajlamot: „A ritmus az, ami mozgásra inspirál, a dallam nem sokat jelent nekem.”

A szülők egyike tánctanár – gyermekük csoportokban nő fel.

Tornával – a modern táncok ellenkezőjével kezd a növendék – azt is csak húga és édesanyja noszogatására.

Érdekes a *médiák hatása*, különösen a televízióknak volt kiemelt szerepe: „Vártam az esti tornát a tévében, már egy órával a kezdete előtt tornaruhába öltözve vártam a kezdést a szomszédok ikerlányaival együtt.”

Egyéb motivációk. Édesanyja felfedezi a táncra való hajlamot, de 11 éves koráig orvos szeretett volna lenni. Előfordul, hogy az édesanyja „ráerőlteti az akaratát”, gyermekén keresztül akarja saját vágyait teljesíteni.

Érdekes az is, ahogy a táncra való *hajlam* megnyilvánul: „Már az első órán gyanús volt, hogy ameddig a többiek unottan hajtják végre a feladatokat, addig nekem örömet okozott táncolni.”

Néha „*kanyargós út*” vezet a tánchoz: a biztos megélhetést ígérő jogi pálya mellett a tánc csak szép álmoknak tűnt, de hamarosan aerobik oktató lett, jött a fitness láz, a show-táncok és jöttek az eredmények és a jogászból észrevétlenül táncos lett. Vagy

a kislány már három évesen produkálja magát, kedvenc ruhája egy piros tornadressz, sehová sem megy e nélkül és ráadásul tornáztatja az egész családot.

Ritkán előfordul *késői kezdés* is, különösen fiúknál: be kellene iratkozni tánciskolába, általában cimborával együtt szánnák rá magukat, de a cimborakaratéra ment, így a fiú titokban iratkozik be a tánciskolába. Egy év múlva lendületbe jön: „Mindenre beiratkozok, amire csak lehet, kivéve a mazsoretet. A cél – hivatásos táncossá lenni.”

Többen említik az *otthoni hatásokat*: „Nálunk otthon minden este volt előadás volt takarókkal, szőnyeggel és diavetítő világitással.”

Előfordul, hogy valaki *gyermekszínházi* volt: a szövegkönyv mágikus titok volt számára, mert még nem tudott olvasni, de már fizetési csekket hozott neki a postás szereplésekért.

Gyakran szerepel motivációs tényezőként a *testnevelés tagozat és szertornázás*, a tornatanár biztatásával, például így: „Ebből a lányból biztosan táncos lesz!”

Ritkán, de előfordul, hogy *zenéből* indul valaki: zongorázik 16 éves koráig és utána vált táncra.

Különleges kezdések is előfordulnak: egy kislány csak nézheti a testvére óráit (ő még kicsi) otthon belebújik a nővére balettcipőjébe és tornadresszébe, és próbálgatja a mozdulatokat, karácsonyra aztán felszerelést kap. Az első táncórája várva várt élmény számára, magabiztosan áll a rúd mellé. Az egyik sokszoros verseny győztes így ír: „Hogy őszinte legyek egyáltalán nem akartam táncos lenni, beiratkozni egy béna tánciskolába....!” A kevésbé motiváló kezdés tipikus fordulatai ilyenek: ahová mennek a többiek, oda beiratkozom én is, vagy a televízióban láttam egy műsort, megtetszett a tánc én is olyan akartam lenni.

Fiúknál többször visszatérő érv: csinos táncpartnerek közelébe lehet kerülni.

Az óvodai, iskolai élmények hatása

Óvodás élmények: a szülők egyszerűen beíratják valamelyik csoportba. Kiemelten fontos az óvodai ballagás, mint szereplési lehetőség ! Többen itt tűnnek fel először: „Már kiskoromban imádtam szerepelni és a középpontban lenni” – írja az egyik kislány. Mindez elég nagy anyagi és időbeli terhet jelent a szülőknek: „A szülők felváltva jártak értünk és hurcoltak az órákra.”

Néha az *örömtánc* is elfordul: „Jókedvemben táncoltam a dadusoknak.” A kislányokat néha egy-egy jellegzetes ruhadarab is motiválja: lambada szoknya, dresszek.

Az iskolás élményekben kiemelkedő szerepe van a *tornatanának*, aki felismeri a tehetséget és edzésre hívja, küldi a rátermett tanulót, néha a szülőt is meggyőzve ennek fontosságáról. Ez az ambivalencia időszaka: az első balett óra rémálom, de később jönnek a sikerélmények.

Gyakori a táncba való *teljes belefeledkezés*: „Suliból hazaérve egész délután táncoltam az unokatestvéremmel együtt, hétfőként zenés-táncos műsort csináltunk a családtagjainknak, gimnáziumi éveim alatt szinte teljes napjaimat táncteremben töltöttem.”

A tánciskola, stúdió, egyesület hatásai

Ez elsősorban más stílusok megismerése, új technikák például a beszédtechnika, a színészmesterség vagy éppen az akrobatikus elemek elsajátítása miatt került említésre.

A külföldi utazások, turnék hatása

Az utazások, turnék mindig összekovácsolják a társaságot. Kinyílik a világ és tanulási lehetőséget jelentenek külföldi mesterektől. Sok-sok kiegészítő ismeretre, készségre van szükség: szervezési, menedzselési ismeretek sokaságára, adózási, szerződési ismertekre, foglalások lebonyolítására, tájékozódási képességre.

A példaképek szerepe meghatározó

„Az apám ismert tánctanár volt, őt akarom követni” – mondja az egyik ifjú tánctanár. „Már itt is megjelennek a multikulturális hatások: szeretett nagymamámtól tanulhattam a hastáncot.”

Gyakori a sztárok utánzása: „Megtanultam Madonna összes koreográfiáját és minden nap eltáncoltam a tükör előtt.” Vagy: „Mér földkő volt az életemben, amikor először láttam a Flashdance című filmet” - nyilatkozza az egyik interjúalany.

A konfliktusok – törések megoldása

Gyakran okoz törést a *tanárváltás*, például akkor, amikor szülni megy a kedvenc tanárnő. Gyakran visszatérő panasz az *időprobléma*, le kell mondani valamiről és ez akár a tánc is lehet. Külön figyelmet érdemelnek a kezdők, közülük is a fiúk helyzete a nehezebb, mert kevés fiú van a csoportban.

Törést hozhat a *továbbtanulás* is: egy fiú 18 évesen egyetemre kerül testnevelés szakra, későn kezdi a táncot, ahhoz, hogy színházba kerüljön már nincs sok esélye. Vízválasztó lehet a pályaválasztásban, hogy van-e a táncos pályához kapcsolódó iskola a környéken?

Műtétek, sérülések, ciszta a térdben, hallászavar – és más ismeretlen okú betegségek nehezítik a táncot tanulók helyzetét.

Ritkán *szülői tiltás* is előfordul: anyukám nem fizet azért, hogy ugráljak, a kislány titokban ment el a felvételire is.

A *felvételi vizsga élménye*, a feszült várakozás az eredményre mindenkiben nyomot hagy: „Soha nem félttem annyira mint akkor” – mondja több táncos.

Nehézséget okoz, ha valaki nem egyformán jó minden területen. Így például van, aki fél a néptáncotól.

Gond lehet a tanulás melletti *munkahely* megválasztása. Bizonytalanság van az *identitás*ban: „Nem tudom eldönteni, hogy táncosnak, vagy inkább tánctanárnak érzem-e magam?” Sportoló legyen-e, vagy táncos. „Mindig is edző akartam lenni.”

Csoporton belüli konfliktus a *versengés, féltékenység*, a küzdelem a legjobb táncos címért szintén feszültséget eredményezhet. Említést tesznek *konfliktusról a tánctanárral*, főleg ha újítani szeretnének a koreográfiákban.

Nem könnyebb a helyzetük a befutottaknak sem: „Bekerülsz egy színházi tánckarba, Pesten vérre menő küzdelem folyik”, és a fővárosi élet is mint kihívás jelenik meg.

Az *első évvizsga* – döntő pillanat – a tanár számára is: a szülők hamar eldöntik, hogy alkalmas-e a tanár arra, hogy gyermeküket még évekig tanítsa, vagy máshová viszik.

Nehéz helyzet az is, amikor szétmegy a régi *csoporthoz*. „A semmittevés éve alatt valaki kézen fogott és elvitt táncolni.” A felvételik, a válogatás, az új csoportba kerülés, ahol a kevésbé ügyesekkel nem vegyülnek a klubban – gyakran említett probléma.

Néha balszerencsés egy táncos: „Pont a bemutatón, a gálára lettem beteg.”

A *partnerváltás* és a partner-váltás érzelmileg is megviseli a táncosokat, szerencsére ilyenkor a régi ismerősök, a korábbi kapcsolatok, az edzők hívása segítséget jelenthet az új partner megtalálásához.

Előfordul, hogy a sok edzés miatt romlik a tanulmányi eredmény, és ilyenkor valamiről le kell mondani.

A táncosok elismerése az énekesekkel szemben rosszabb: „A sors fintora, mire táncosnak nevezhetném magam, már ismét nem akarok az lenni” – véli egy, az éneklés és a tánc között ingadozó személy.

A versenyek szerepe

A versenyzés nagyon intenzív élmény, a versenyző sok mindent átél: büszkeséget győzelmet, dicsőséget, boldogságot, netán csalódást, bánatot, szomorúságot, fájdalmat, küzdelmet és vereséget. Ezen a téren azok a szerencsésebbek, akik jól tűrik a stresszhelyzetet: szeretem próbálgatni a határaitam.

A tanítás élménye

A tanítás élménye sokakat magával ragad, főleg azért mert korán elkezdik az asszisztenskedést: „Tanítványaim mozdulataiban felismerem saját magamat.” Vagy: „Érzem, hogy tisztelnék és szeretnek, tudom ezt nem lehet megkövetelni, csak kiérdemelni.” Más: „17 évesen kezdtem tanítani, ekkor még gőzöm sem volt az egész menetéről, de már akkor szerettem, ha beállnak mögém, felnéznek rám, lesik minden szavam. Látom az arcukon, hogy mennyire élvezik.” Ismét másvalaki: „15 évesen elkezdtem segédkezni az edzőmnek.”

Sokan tanítanak autodidakta módon: nem tudja, mi a hip-hop, ám éjszakákat ül a tévé előtt, és felveszi a klip-eket.

Nagy vonzerő a saját tánciskola alapítására létrehozott családi vállalkozás. Formájában ilyenkor az egész család besegít a berendezés megszerzéséhez: „Meg kellett harcolnom az álmomért” – nyilatkozza egyikük. „Rengeteg videót nézek meg naponta, folyamatosan ismerkedem a legújabb zenékkal, így mindig a tanítványaim előtt járok.” Más: „Nem tudom miért, de sose táncos akartam lenni, engem mindig is a táncoktatás vonzott 'táncos tanító' akarok lenni már kiskorom óta. Már 12 évesen egyedül tartottam órát, amikor a tánctanár beteg volt.” Ismét más: „Táncos pályám már kiteljesedni látszott, amikor tánctanításra kértek fel egy óvodába, szívesen vállaltam és nem csalódtam.” Végül: „Oktatásom célja – a mozgás, a tánc és a kitartó

munka megszerettetése a gyerekekkel” – összegzi munkásságát egy gyakorló tánctanár.

A szinkronban végzett tevékenység

A táncosok nem csak a táncnak és a táncból élnek, többet a táncolás mellett más tevékenységet is végeznek. Ezek listája a következő: kisbabát vár, mérnöki diplomát szerez, végzős a Táncművészetin és tánc csoportjai vannak, egyesületet vezet, saját csoportjai vagy tánciskolája van, utazásokat szervez, meghívásoknak tesz eleget, fotózáson vesz részt, menedzsel, sérült gyermekeknek segít.

Vélemények a táncról

A vélemények önmagukért beszélnek – lássunk néhányat:

- „Ma már el sem tudnám képzelni, hogy a füleim ne kapják meg az aznapi ritmust.”
- „Megalkotni valamit és látni, hogy sikeres lesz.”
- „Megmagyarázhatatlan kikapcsolódást jelent számomra a tánc, ha jókedvem van azért, ha rossz akkor azért táncolok.”
- „29 évesen még nem táncoltam ki magam.”
- „A tánc mindig egyfajta menekülési lehetőséget jelentett a hétköznapiakból.”
- „Még aktív táncos vagyok, még nem tudom magam elképzelni idős tánctanárként, furcsa lesz, hogy már nem állok a színpadon, hanem csak mellette.”
- „Mindig csak táncolnék, nincs olyan, hogy elég.”
- „Magamat találtam meg a táncban.”
- „Számomra teljes extázis, amikor táncolok.”
- „Egy nő számára a legnagyobb hatalom, ha tud bánni a testével.”
- „A tánc kábítószer, amitől az ember sohasem szabadulhat.”
- „Húszévesen abbahagytam a táncot (napi nyolc óra tréning volt), átfordult a szenvedélyem munkába (egy-két óra tréning van, fellépések és tanítás).”
- „A tánc – az becsületlen izzadás.”
- „Én egy boldog ember vagyok, mert még táncolhatok!” – mondja egy nehéz helyzetben élő négygyermekes családanya.
- „A tánc – a test, a szellem és a lélek harmóniája, ha nem kapod meg rendszeresen, hiányzik.”
- „A színpad és a tánc egy szédült mámor..., mintha a lelkem áradna ki a porusaimon át.”

Vágyak-eredmények

- ⇒ A főiskola befejezése, családalapítás, saját tánciskola létesítése.
- ⇒ Egy elégedett táncos: „Saját tánciskolám van, közel 300 tanítvány és egy 7 hónapos kislány anyukája vagyok.”
- ⇒ „Az iskolám úgy működik, mint egy család.”
- ⇒ „Más csapatok edzői látják a tanítványaimon, felismerik, hogy az én iskolámból valók.”

- ⇒ „Produkciós vezető, szervező, koreográfus és oktató szeretnék lenni.”
- ⇒ „Szabadúszó táncos vagyok!”
- ⇒ „Három gyerekes boldog tánctanár vagyok!”
- ⇒ „Táncosnő leszek!”
- ⇒ „Profi táncművész leszek!”
- ⇒ „Kedvelnek a tanítványaim, mert megértő vagyok.”
- ⇒ „Felnéznek rám, mert tudják, hogy a tudásomat kemény kitartó munkával szereztem.”
- ⇒ Célom egy vidéki város táncegyületének kiépítése, a versenyzés befejezése után.”

Néhány következtetés

„A mai világban nehéz helytállni, különösen a fiataloknak, akik csalódtak az emberi társadalomban és veszélyeztetve érzik álmaik megvalósulását. Az igazságtalanság, törvénytelenység és embertelenség megfosztott bennünket fiatalokat a jövőbe vetett hitüinktől. Az emberi faj csak játszadozik a világ dolgaival, amit felépített, azt előbb-utóbb le is rombolja...” (divattáncos fiú – 2006).

„Azokból tudom kihozni a maximumot, akiket ebben támogat a családjuk és nem használják a táncot zsarolásra a jobb tanulmányi eredmény elérésére.” És: „Azokkal tudok valamit kezdeni, akik türelmesek saját maguk felé, nem hajtják a sikert, hanem kivárik.”

1. sz. táblázat. A táncos karrier főbb csomópontjai táblázatos elrendezésben

Csomópontok	Motiváló tényezők	Zavaró tényezők
kezdés	családi hagyomány, otthoni produkció	erőltetik a táncot
Intézményi hatások Óvoda Általános isk. középiskola	Tornatanárok szerepe Iskolai ünnepségek, mint szereplési lehetőség	Romlik a tanulmányi eredmény, kevés a szabad idő, nincs idő az osztálytársakra
Tevékenység egyesületben klubban stúdióban	szép ruha – fellépések technikai feltételek évváros gálák jó közösség, társak	az első próba, beilleszkedés a csoportba párt találni - váltani
Versenyzés	a siker húzóereje	sérülések rivalizálás
Utazások, turné	világot lát, külföldi tapasztalatok, anyagi elismertség,	fárasztó, hosszú turnék, nehezíti a családalapítást
Hivatásos táncos és tánctanár	az átmenet lehetősége, saját tánciskola, közvetlenül megtapasztalja az eredményt, középpontban van (tőle kérik a műsort) - nélkülözhetetlen	az elismerés problémái (erkölcsi, anyagi) nincs szünet, folyamatosan top-on lenni, ha romlik a teljesítmény – elmennek a tanítványok!

Összegzés

A szükségszerűen csak kivonatos táblázatos bemutatás kiegészítéseként a táncos pálya sajátosságaira vonatkozóan még további megállapítások fogalmazhatók meg.

- 1.A színpad, a szereplési lehetőség, a siker vonzereje hihetetlenül nagy, aki egyszer megérezte nehezen él nélküle. A visszacsatolás a táncos és a tánctanár életében rendkívül látványos, gyors és intenzív élmény. Természetesen a rossz szereplés hatása hasonló lefolyású, de az ellenkező irányba. Más foglalkozásoknál sokszor évekig kell várni a sikerre és akkor sem látszik ilyen látványosan, esetleg észre sem veszik, mert beleolvad valamilyen kollektív teljesítménybe.
- 2.Egy táncos tevékenysége mögött nagyon széles támogatói hálózat áll – kezdve a szülőktől, barátoktól, az intézményi feltételektől és a tánctanárok, koreográfusok, technikai segítőkig. Egy táncos produkciójában a segítők jó együttműködése / hatásuk egymásra épülése is benne van.
- 3.Különleges helyzet a tánctanárrá válás folyamata is, mert a szokványos eljárástól eltérően - mi szerint van az elmélet és majd egyszer a gyakorlat - itt fordított a sorrend. Szinte majdnem mindenkinél előfordul, hogy 15-18 éves kora között segítőként, asszisztensként dolgozik. Mire a Táncművészeti Főiskolára kerül már tapasztalatai és működő csoportjai vannak és gyakorlatilag ezek tudatosabb működtetéséhez keres támpontokat, iránymutatást.
- 4.A tánctanárok egy részénél előfordul, hogy a tánc mellett az élet egész más területén is rendelkeznek ismerettel, gyakorlattal (mérnök, jogász, közgazdász) így látóköruk, tapasztalati bázisuk az átlagosnál tágabb. Mindehhez hozzájárul a sok utazás, turnézás adta ismeret. Ez optimális esetben nyitottabbá teszi és tartja a táncosok és a tánctanárok személyiségét.
- 5.Nagyszerű lehetőség az önálló tánciskola / klub / stúdió / egyesület alapítása. Ennek egyébként jelentős szakmai hagyományai is vannak. Ez végső célként a legtöbb táncos pályafutás kifutási / beteljesedési lehetőségeként jelenik meg. Mindehhez egyébként számos kiegészítő ismeretre van szükség (jogi, adóügyi, ügyviteli, menedzselési, reklám tevékenység). Esetleg egy speciálkollégium erejéig ilyen irányba is bővíteni lehetne a képzési rendszert.
- 6.A táncosok és a tánctanárok munkája csak egy ismeretségi körre épülő kapcsolati hálóban képzelhető el. Ennek a párok összeválogatásában, a versenyek, találkozók, gálák szervezésben van szerepe. A kapcsolati háló nélkülözhetetlen spontán mentálhigiénés funkciót is betölt, ugyanis a pályaképek vizsgálatánál számos esetben előfordult, hogy egy-egy magába fordult táncost a meghívások, az új fellépési lehetőségek tudtak csak újra kimozdítani, aktivitásra ösztönözni.
- 7.A tánctanítás folyamatában felfokozódik egyes meghatározó személyek – edző, mester, tánctanár – hatása és tartós, néha egész életre szóló hatással van növendékére.